

קבורה בארץ ישראל בזמן הזה

קולטתו מחיים למי שקולטתו לאחר מיתה, ואעפ"כ גדולי החכמים היו מוליכין את מיתיהן לשם, צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק עכ"ל. ומבואר מדבריו שאף שבאמת מן הראוי היה שידור בה בחייו, כמו שהתחיל שהשוכן בה עוונותיו מחולין, ולכן אינו דומה קולטתו מחיים למי שקולטתו לאחר מיתה, מ"מ אפשר ללמוד מיעקב ומיוסף שזה ענין חשוב ולכן ראוי לגדולי החכמים לעשות כן ולהקבר בא"י אפילו אם נפטרו בחו"ל. והטעם לענין זה, הוא משום שאדמת א"י מכפרת על עוונותיו של אדם, אלא שיותר טוב שישכון שם בחייו שזה עיקר המחילה, אבל אם זה לא יצא לו אז עכ"פ יקבר שם לאחר מותו.

ומה שפסק הרמב"ם שאינו דומה מחיים מלאחר מיתה, זה משום שמצינו בגמ' כתובות² שכן התבטא רבי אלעזר [האמורא] בשעה ששמע שארוננו של עולא בא לקברו בא"י, ובין בירושלמי ובין בבב"ר³ כאן כמה שיטות תנאים ואמוראים שלא רק שאין זה מצוה או מעלה להקבר בא"י, אלא אדרבה אסור לעשות כן וזה נחשב כמו שמטמא את א"י, ולדידהו ליכא למילף מיעקב ומיוסף כלל, והרמב"ם מסכים בעיקרון שכך היה צריך להיות ויותר טוב לדור שם מחיים, הרי שנחלקו בזה חז"ל מצד ההלכה. והנה ספר הזוהר לא נתגלה עדיין בימי הרמב"ם, אבל הזוהר בכמה מקומות מכריע להדיא שאסור להביא נפטר לא"י וזה מטמא את הארץ, ומה"ט צוה יוסף שיביאו את עצמותיו ולא גופו, ואף שהוא לא טימא את עצמו ברוח טמאה על גופו אעפ"כ החמיר בדבר, ורק יעקב הרשה שגופו יכנס לארץ ישראל לאחר מיתה משום שיעקב אבינו לא מת וגם היה מדובק בשכינה כמו שאמר הכתוב אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, עכת"ד הזוהר, והנה הרמב"ם בודאי אינו מתאים עם הזוהר, אבל הוא מתאים עם סוגיות הגמ' שמביאים בזה פלוגתא, והרמב"ם פוסק שלכתחילה יש לעלות לא"י מחיים, אבל אם זה לא יצא לפועל שאז יש ענין ומעלה להקבר שם, וראיתו

ויחי תשפ"ג שלום רב

הנושא השבוע הוא ענין הקבורה בארץ ישראל, ובפרט המנהג הנפוץ היום למי שנפטר בחו"ל שמובילים את ארונו לא"י לקבורה, ונעייין במקור הדבר ואיך נתפשט המנהג בזה.

לכאורה פשוט שהמקור לכל זה הוא פרשת ויחי, שהיא מתחלת ונגמרת בענין קבורה בארץ ישראל שבקשו אותה גדולי ישראל בגלות מצרים – יעקב ויוסף, וזה לבד לכאורה מקור נאמן למנהג שנתפשט היום אצל שלומי אמוני ישראל וחלק מגדולי התורה, שקודם פטירתן הם קונים קרקע בא"י ומצווים לב"ב לקוברם בא"י, ואף שבודאי יש ענין גדול לקבור את המת במהירות האפשרית, והקבורה בא"י מאיטה את התהליך, אבל האמת היא שברוב הפעמים אפשר לעשות את זה במהירות, לפעמים אפילו תוך מעל"ע משעת הפטירה, ולזה נתפשט מנהג זה אצל הרבה. ואמנם בימים מקדם זה לא היה כך וכמעט כל מי שנפטר בחו"ל נקבר בחו"ל, ובפשטות י"ל משום שלא היו להם האמצעים לכך, כי היו צריכים להוביל את הנפטר בספינה מה שיוכל לקחת שבועות לכל הפחות, ולכן לא עשו, אבל היום שהמציאות היא שאפשר לעשות במהירות, כך יאה וכך נאה לעשות. אלא שפשוט שרק מכיון שמצינו בתורה שיעקב ויוסף עשו כן, זה לבד לא מספיק ללמד אותנו שאכן זה ראוי לעשות, ואנחנו לא לומדים הלכה מסיפורי התורה, וצריכים לעייין במקורות חז"ל והראשונים והפוסקים, לדעת את המעשה אשר יעשון.

והנה דעת הרמב"ם ע"פ הגמ' בכתובות דף קי"א ע"א נראית שהיא חיובית לזה אבל לא לגמרי, שבפ"ה ממלכים [היכן שהוא מדבר על מצות ישוב א"י, ושאסור לצאת מא"י לחו"ל, ואיך שגדולי החכמים היו מנשקין את אבני ועפר א"י כשבאו לשם] הלי"א כותב וז"ל אמרו חכמים כל השוכן בא"י עוונותיו מחולין כו' אפילו הלך בה ד"א זוכה לחיי עוה"ב, וכל הקבור בה נתכפר לו וכאילו המקום שהוא בו מזבח כפרה שנאמר וכפר אדמתו עמו, ואינו דומה

3. פצ"ו אות ה': מעשה ברבי ורבי אליעזר שהיו מהלכין בפילי שחון לטבריא ראו ארון של מת שבא מחו"ל להקבר בא"י אמר רבי לר"א מה הועיל זה שיצתה נשמתו בחו"ל ובא להקבר בא"י אני קורא עליו (ירמיה ב) ונחלתי שמתם לתועבה בחייכם ותבואו ותטמאו את ארצי במיתתכם, ע"כ, וכן הוא הנוסח בירושלמי כלאים ובירושלמי בכתובות אבל במקום רבי כתוב שם אחר, עיי"ש.

1. ואמנם יש לציין שלפעמים מחמת איזה נסיבות יוצא מצב שהקבורה נדחית לשלשה או ארבעה ימים, ולפעמים נדירות עוד יותר מזה, ויש לדון אם יצא שכרו בהפסדו, וכמו שיתבאר.
2. קי"א ע"א: עולא כו' נח נפשיה בחו"ל אתו א"ל לרבי אלעזר כו' ארונו בא [לקוברו בא"י] אמר להם אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה.

לזה הוא מיעקב ויוסף, ששניהם בקשו להקבר בא"י לאחר מיתה, אף שכאמור לדעת הזוהר אין להביא ראייה מיעקב ויוסף. ובאמת לשון הרמב"ם הוא שיש בזה מעלה וענין, אבל לא פוסק שיש לעשות כן לכל אחד, ואדרבה מלשונו משמע קצת שזה רק בשביל גדולי החכמים, אבל לאו כל אחד ראוי לעשות כן.⁴

והנה באמת בתורה עצמה לא מפורש להדיא מדוע ביקש יעקב מיוסף לקבורו בא"י [וכן לא מפורש מדוע ביקש כן מיוסף מאחיו] ומדוע היה נחוש בדעתו שלא להקבר במצרים. ואדרבה מזה שמקדים בקשתו באומרו אל נא תקברני במצרים, ומפרש רש"י בשם המדרש שלשה טעמים נפרדים מדוע לא רצה להקבר במצרים – או מחמת הכנים, או מחמת צער המחילות, או מחמת ע"ז, ועיין בדע"ז מבעה"ת שדחו טעם הא' שכתב רש"י מחמת הכנים שהרי הגמ' בב"ב אומרת שאפילו אצל בנימין לא שלטה בו רימה כש"כ שלא תשלוט אצל יעקב, ולכן הביאו בשם ר"ת טעם אחר [שהובא ג"כ במדרש] שהיה ירא שלא ינצלו מצרים מעשר מכות בעבורו אם יקבר במצרים, שהרי נקרא ישראל שה פזורה ומצרים נקראים חמורים וכתוב פטר חמור תפדה בשה, והיינו שחשש שמא תגן זכותו על מצרים שלא יענשו אם הוא קבור שם, ולכן אמר אל נא תקברני במצרים [ואפשר שזה נכלל במש"כ רש"י שלא יעשוני מצרים ע"ז], ועכ"פ יש לפנינו טעמים המיוחדים דוקא ליעקב, ואולי גם ליוסף, אבל א"א ללמוד מזה הלכה למעשה לצבור הרחב, שהרי אפשר שעשו כן מחמת הטעמים האחרים. אבל רואים אנו שהרמב"ם נזהר מזה שהרי הסביר המעלה להקבר בא"י מטעם שזה נחשב כפרה כמזבח, ומסתימת לשון הרמב"ם משמע שטעם הכפרה היה הטעם של יעקב ויוסף נמי, דאל"כ איך אפשר ללמוד מהם ואין קשר לדבריו, וטעם זה שייך לכאורה לכל אדם, אבל מכיון שיש בזה חשש איסור של טומאת הארץ, לכן לכתחילה יש לסדר שיחיה וימות בא"י ולא בחו"ל ולבוא לטמא את הארץ.

אלא שלכאורה פלא מדוע הוצרכו רבותינו בעלי המדרש ורש"י ור"ת וגם הרמב"ם להביא טעמים אלו שהם מדרשי אגדה, הלא בפסוקים עצמם בסוף הפרשה ביאר יעקב אבינו בעצמו הטעם שרצונו להקבר בארץ ישראל, שהרי כאשר הגיע זמן פטירתו והוא מדבר אל כל השבטים בצוותא, שם הוא מגלה

טעמו העיקרי, שהרי שם הוא אומר: ויצו אותם ויאמר אלהם אני נאסף על עמי קברו אתי אל אבתי אל המערה אשר בשדה עפרון החתי גו' שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו גו' ושמה קברתי את לאה וגו', הרי ששם ביאר להדיא את כוונתו שהוא רוצה להקבר בקברי אבותיו ולכן הוא מצוה להדיא שיקבר במערת המכפלה, ולכאורה אילו קברי אבותיו היו בחו"ל אז היה מצוה להקבר בחו"ל, וא"כ מה ההכרח שרצונו להקבר דוקא בא"י, וא"כ מדוע מביא רש"י שלשה טעמים מהמדרש שלא כתובים בתורה כל עיקר?

ונראה לי שהוקשה לרש"י הוא גופא, דהנה בתחילת הפרשה כאשר ביקש יעקב מיוסף, ושאר השבטים לא היו שם, הוא אומר לו אל נא תקברני במצרים [שע"ז כתב רש"י שלשת הטעמים], ואח"כ הוא מוסיף עוד פסוק אחר ושכבתי עם אבתי ונשאתי ממצרים וקברתני בקברתם. והנה תיבות ושכבתי עם אבותי פירש"י שהכוונה הוא שאני אמות, כמו וישכב דוד עם אבותיו, וזה לא שייך למצות הקבורה בכלל, וכן פירשו ראב"ע וספורנו שזה כינוי למיתה, ולכן אומר אח"כ ונשאתני ממצרים, שזה לאחר המיתה, ואח"כ מסיים: וקברתני בקברתם, שתי מלים סתומות, ובהיפוך מהציווי הארוך והמפורט שנותן לבניו בסוף הפרשה, בו הוא מפרט היכן בדיוק הוא רוצה ללכת, ואיך מגיעים לשם, ומי הבעל הבית, והטעם למבוקשו, ואילו כאן סותם את הכל בשתי מילים שאינן מובנות כלל.

ולכן נראה לי ברור שלא גילה טעמו העיקרי כאשר דיבר עם יוסף בפרטיות, ובכלל לא הזכיר לו להדיא על מערת המכפלה, משום שידע שיש בלבו על שקבר את רחל בקבר רחל ולא במערת המכפלה, ואם היה מוציא מפיו את גודל מעלת מערת המכפלה וכמה חשוב זה בשבילו, הלא היה מכאיב ליוסף בגדול שמדוע לא קבר שם את רחל [ובאמת אפילו אם קבר אותה בדרך משום שלא היה יוכל ללכת למערת המכפלה בשעת מעשה, אבל לכאורה היה יכול להעביר עצמותיה לאחר זמן], אבל לא הזכיר נקודה זו כלל, כאילו אין זה עיקר טעמו, ולכן גם לא רצה לומר שטעמו העיקרי הוא משום קבר אבות שא"כ היה פוגע ברגשותיו של יוסף, ולכן אמר לו איזה טעמי אגדה שבודאי גם הם אמת אבל לא טעמו העיקרי,⁵

4. עשו גדולי חכמי ישראל, עכ"ל.

5. ומצינו כעין רעיון זה ברמב"ן [פ"ז] שלפי דעתו כל ההסברים של יעקב ליוסף מדוע לא קבר את רחל במערת המכפלה אינו אלא

4. ועיין גם בתשובות הרמב"ם (פריימן) סימן שע"ב שנשאל מאחד שהביא את אביו לקבורה בא"י האם טוב עשה או שמא עבר עבירה והרמב"ם השיבו בזה"ל הדבר שעשה טוב מאד וכך

ורק רמז לו בתיבות ושכבתי עם אבותי וקברתני בקבורתם אבל לא ביאר להדיא בדוקא [אף שבודאי התכוין לזה] משום שהיה רגיש לרגשותיו של יוסף כמו שאנו רואים אח"כ שהוצרך להתנצל לפניו. רק על ערש דוי, מיד קודם מיתתו, לאחר שכבר התנצל ליוסף ונתן לו כפל שבטים של אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לו, וגם נתן לו את שכם אחד על אחיך, ואז כאשר הוא מדבר אל השבטים כולם בצוותא, כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם גו' ויצו אותם וגו', שם הוא מגלה כוונתו האמיתית, שהעיקר הוא הקבורה במערת המכפלה, ועיקר הטעם הוא ששם קברי אבותיו, ולכן שם הוא מסביר גם ששם קברתי את לאה, אבל את זה הוא לא יכל לומר כאשר דיבר ליוסף, כי מדוע לא קבר שם את רחל, והכל מדויק טפי בדעת רש"י, וא"כ בודאי אין ללמוד מיעקב שיש להוליך כל מת לא"י, שהרי יעקב היה לו צורך פרטי שרצה להקבר במערת המכפלה בקבר אבותיו, ואין זה נחלת כל יחיד.

ולפ"ז יש ליישב את דברי המשך חכמה בפרשת בחוקתי המפורסמים [ברלין היא ירושלים, ששם הוא מתנבא על השואה] שהתקשיתי בהם זה ימים רבים, שחידש שם בלי שום מקור שהטעם שרצה יעקב להקבר בארץ ישראל הוא משום שחשש מפני התבוללות וטמיעה בתוך מצרים של זרעו אחריו לאחר מותו, וחשב תחבולות ועצה אשר יהיו בניו מצויינים שם בבגדיהם ובשמותם, ולכן היו ישראל לגוי בפני עצמו, ואם היה יעקב אבי כל שבטי ישראל קבור שם, הלא היו מתייאשים מארץ כנען והיו משתקעים במצרים ומחשיבים אותה לארץ מולדתם, והיה בטל יעוד האלקי עליהם, כי לא יהיה זרע אברהם רק חלק אחד מעם מצרים, לכן צוה בכל עוז לקבור אותו בארץ כנען, וידעו כי אבות האומה ויחוסה הוא בארץ כנען כו' ובה נקבע בנפש בניו קישור טבעי להשתוקק אל ארץ אבותיהם ולחשוב עצמם כגרים כו' וכן צוה יוסף כו' וכן כל השבטים, שבוזה הניחו שורש גדול בלבב ישראל וכו'. הרי שפתותיו ברור מללו שעיקר הטעם הוא משום שרצה להקבר בארץ ישראל בכדי שידעו את שורשם ומקורם, וכ"כ מו"ז באמת ליעקב מדעת עצמו, ותמיד תמהתי שמאין מקורו לזה, הלא רש"י מפרש שלשה טעמים אחרים שלא להקבר במצרים ואיך מחדשים המש"ח והא"ל בלי שום מקור, ולא נמצא זה בחז"ל

ובראשונים כלל!

אבל להנתבאר י"ל שמקורו של המש"ח הוא לא חז"ל ולא ראשונים אלא פסוק מפורש, כלומר הפסוק בסוף הפרשה ששם הוא אומר להדיא שרצונו הוא להקבר בקבר אבותיו, הרי שיעקב אבינו עצמו אומר שעיקר טעמו להקבר בא"י הוא משום קבר אבותיו, ואת זה באים רבותינו האחרונים לבאר שהטעם שרוצה להקבר בקברי אבותיו הוא משום שהוא רוצה שנכדיו ידעו מי הם אבותיהם ולא יאבדו את הקשר עמהם, וזה מסתבר טפי, ומובן היטב בפשט המקרא, ובהכרח שהטעמים האחרים אין הם אלא מילי דפיוס או הסבר ליוסף, ואין זה עיקר הטעם, ולכן לא שייך ללמוד מיעקב שיש ענין להקבר בא"י, כי זה היה מסוים לגלות מצרים, כי הרי זה היה קודם מת"ת, ולא היה מה שיקשר אותם אחד לשני וממילא להקב"ה רק זה שהם בני אברהם יצחק ויעקב, ולכן הוכרח לבוא בעצה גדולה איך שיזכרו את זה ולא יבואו להטמע בארץ העמים מבלי לדעת מאין הם באים ולאן הם הולכים. ועכ"פ אף שכן כתב במש"ח וא"ל, אבל מסתימת לשון הרמב"ם גופיה משמע שטעמו של יעקב לא היה מחמת סכנת הטמיעה, אלא מחמת שרצה כפרה שנחשב שנקבר במקום המזבח, וזה כדמשמע בגמ' כתובות.

ובאמת ליעקב הוסיף להציע בזה שמה"ט יש שיטה בחז"ל שיוסף באמת לא נקבר באדמת מצרים אלא שמו את הארון שלו בנילוס, וזה פלא לכאורה שלא נקבר, שהרי קבורה הוא תיקון וכפרה למת [ובאמת בחז"ל גופא יש פלוגתא בזה, דעה"פ וישם בארון במצרים ת"י וישם בארון במצרים ששמו אותו בנילוס, אבל בתרגום ירושלמי שם כותב בארעא דמצרים, וכבר נחלקו בזה תנאים בסוטה דף י"ג ע"א וגם בש"ר פ"כ, שי"א שנקבר בנילוס וי"א שנקבר בקבר מלכי מצרים, עיי"ש, והיינו שהחולקים סוברים שלא מסתבר שיוסף צוה שישומו את ארונו בנילוס], וביאר בא"ל ע"פ הנ"ל, שידעו יוסף והשבטים שהאדם מחבב את עיר קברות אבותיו, הוא משתייך לזה ומקשר את עצמו למקום הזה, ולכן חששו שבטי קה שמא יטמעו ישראל במצרים, ויוסף חשש לזה כ"כ עד שלא מסר את עצמו אפילו לקבורה זמנית, ולפ"ז שמו אותו בנילוס לפי בקשתו המפורשת, עכת"ד האמת ליעקב. ובאמת מהזוהר הנ"ל שהבאנו לעיל ג"כ מבואר שזה ביקש יוסף, שלכן לא ביקש מאחיו

לקחת אותו לא"י לקבורה, אלא ששם מבואר מטעם שלא רצה ליכנס לא"י עם גופו לאחר מותו, ובאמת ליעקב אנו רואים הסבר חדש לציווי זה.

והנה לפני בערך שבעים שנה הוציא גדול פוסקי ארה"ב הגרי"א הענקין ז"ל⁶ פסק הלכה נגד מה שהתחיל להיות נתחדש אז האופנה החדשה להקבר בא"י, שאז זה נהיה פרקטי, וכתב ברור מאד נגד כל הענין, וז"ל, אחדשה"ט בדבר העלאת ארון לא"י בעצם הענין לא ניהא לי זה כלל, ואמר בזה בחובת הלכות שאין התוספת נתנת אלא כשהחובה נפרעה, בודאי ת"ח גדולים דפקיע שמייהו בדקדוקי מצוות קלה כבחמורה נאה להם ולעולם להעלותם לאר"י בדוגמת יעקב ויוסף ואם העלו גם את השבטים משמע שהיו כעין טפל לארוננו של יוסף, אבל בנדון דידן כמדומני שהוא כמו יוהרא; חוץ מזה שנוגע בתקנת ר"ג שמבזבזים מעות אלמנה ויתומים בלתי אמידים על העלאה לאר"י שעולה להון רב הערך ואנשים לא אמידים והאלמנה והיתומים מתביישים למחות בזה, ועובדא ידענא שנפטר אחד בלתי אמיד ואיזה מהמשפחה הציע למחות בזה להעלותו לאר"י ונתביישה האלמנה למחות וחושבני שיש בזה משום גזל אלמנה ויתומים. ומפורסם הירושלמי לענין בי כנישתא דלוד שאחד החכמים התפאר וחבירו אמר שהשקיע בזה נפשות שהרי בכסף זה שהשקיע עליהם הון רב יכולים היו לפרנס ת"ח ולא הוון בני נשא דילעון באורייתא, והרי זה ידוע גם שצדקה מכפרת על המתים כמו על החיים וכמה נפשות בני תורה היו מחיים בזה. זהו במי ששואל עצה בזה, ואמנם מי שרוצה להעלותו לא"י אין למחות בידו כי משמעות הפוסקים שלא"י מותר לפנות אפילו הוא קבור כאן אצל משפחתו, עכ"ל הנוגע לנו.

וכן ידוע הוא שחלק גדולי מגדולי התורה בארה"ב להדיא לא נקברו בא"י אף שהיתה להם היכולת, כן היה שיטת הגרמ"פ והגרי"ק ז"ל, וכן דעת הרבה ממנהיגי החסידות כמו האדמו"רים מסטאמר ובובוב וחב"ד ועוד הרבה גדולים, כמעט רובם ככולם, שאף שיכלו להקבר בארץ ישראל, בנחישות החליטו שלא לעשות כן, אבל צ"ע אמאי לא, הלא בגמ' איתא ונפסק ברמב"ם שכל הקבור בא"י כאילו קבור תחת המזבח ונתכפרו חטאיו וא"כ הלא זה זכות גדולה, ומדוע שלא יעשו כן? ואף שמצינו כנ"ל שיטות אמוראים שבאמת אסרו לעשות כן, אבל למעשה אין זה מספיק שהרי דעת רוב חז"ל והרמב"ם

היא חיובית, וכן בשו"ע להלכה נפסק שמותר להוציא מת מקברו ולקבורו בא"י, ובהכרח שאנן קיי"ל שאין בזה איסור דאל"ה לא היה היתר להוציאו מקברו שזה איסור חמור, וא"כ אף שאין חיוב להקבר בא"י, אבל מכיון שאין איסור, א"כ מדוע שלא יעשה כל אחד, וכי זוטרי היא זו לקבל כפרה?

אלא שמצד שני ענין הכפרה גופא צ"ב להבין, דמה הפשט בזה שנקבר בא"י שזה לו מקום כפרה, וכי נאמר שמי שהיה חוטא כל ימיו ובסוף ימיו הביאו אותו לא"י וקברו אותו שם כמו שעשו להרצל, וכי נאמר שהוא מקבל כפרת עוונות, יהודי שהיה משומד ונשא נוצרית ונקבר בארץ, וכן כל שאר הרשעים שכל ימיהם כפרו בהש"ת ובתורתו וכי נאמר שהם מקבלים כפרה על כל עוונותן משום שנקברו בארץ, הדבר לא יתכן כלל וכלל!

והנה בכלל ענין הכפרה ע"י קבורה לא ברור, דהנה בגמ' סנהדרין מ"ו ע"ב דנו אי קבורה מטעם כפרה [שמורידין ומשפילין אותה בתחתיות – רש"י] או מטעם בזיונא דחיים, ונתחבטו שם התוס' בסתירת הסוגיות ששם בדף מ"ז ב' משמע שיש כפרה למת מזמן הקבורה, שהכפרה מתחילה מכי חזו צער דקיברא פורתא, ולכן יש למהר לקבורו, אבל שם בדף מ"ז ע"א איתא בגמ' שסימן טוב למת שלא נקבר, ופירש"י שיש לו כפרה בכך שזה בזיון בשבילו [וכל ענין הקבורה הוא משום כבוד הקרובים], ותירצו התוס' שאין הכוונה שלא נקבר כלל, שאז אין לו כפרה, אלא הכוונה שלא נקבר לפי כבודו שאז יש לו כפרה שהרי זה קצת בזיון, ובאג"מ יו"ד ח"א סי' רל"ה פירש דברי התוס' שיש מדרגות בכפרה, וכפרה שבאה ע"י קבורה היא לא כפרה גמורה דהרי משנה מפורשת שמשפט רשעים בגיהנום יב"ח, ובהכרח שקבורה אינה מכפרת ממש, אלא שיש בזה קצת כפרה, וקצת כפרה זו שמקבל ע"י קבורה יותר טוב לו שיקבר בלי כבוד דאז איכא יותר כפרה אבל אפילו הקבורה עצמה יש בה איזה כפרה, אבל לא ביאר שם כוונת דבריו במדרגות הכפרה שע"י קבורה.

אבל נראה בהקדם הפסוק בקהלת כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אבל אם יש לו עבירות א"כ מדוע הוא נקרא צדיק, וביאר הגר"א ז"ל שלכל צדיק יש משהו חסר בצדקו אבל אין זה עבירה, אלא חטא מלשון חסרון בשלמות המעשים, מלשון ולא יחטיא, והיינו שלכל אדם יש איזה חסרון בשלמות המעשים שאף שהמעשה הוא טוב וישר,

הגרי"א, ומשם לספר גבורות אליהו על יו"ד.

6. ונדפס בעם התורה מהדורא א' חוברת ט"ו, ומשם לספר כתבי

אבל לפעמים הוא עושה כן מחמת פניות ורגשות שלו, ע"מ כבוד או לפאר שמו, וחסר בשלמות המעשים, וכך הוא בספורנו בקהלת עיי"ש.

ולפ"ז נראה הפשט, דבגמ' בסנהדרין דנו אי קבורה מטעם כפרה או מטעם בזיון דחיים, והגמ' מביאה ראיה שזה משום בזיון דחיים דהלא אנו קוברים את הצדיקים והם לא צריכים כפרה, ועונה הגמ' כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, כלומר באדם שהוא צדיק בלי חטא אלא שיש לו חסרון בשלמות מעשיו, וע"ז הוא שהקבורה מכפרת, והיינו שמי שנחשב בתור צדיק, כל ימיו עלה ויגע אלא שעכ"פ אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, לזה מהני שתהיה קבורתו כפרה, על החסרון הקטן הזה בשלמות מעשיו. ובהסבר זה י"ל לפמש"כ רש"י שבהטמנה זו מורידים ומשפילים אותו בתחתיות, והיינו משום שכיון שהחסרון בשלמות הוא מחמת קצת גאוה שיש בו, שרצה לרומם את עצמו, לכן הכפרה היא קבורה, כלומר משליכים את הגאוה שלו באדמה, ולכן פשוט שכל שיש לו יותר כבוד בקבורתו יש לו פחות כפרה. ולכן זה מהני רק למי ששלם במעשיו וחסר בכונתו, אבל מי שחסר במעשיו והוא חוטא ופושע כרובא דאינשי, לא יועיל להם הכפרה כלל.

ולפ"ז י"ל כן בנ"ד שזכות קבורה בא"י שמורה לצדיקים, דודאי צדיק גמור בדרך לגן עדן צריך לעשות חנינה זמנית בארץ ישראל בשביל לכפר על חסרון שלימותו, וכמו שעיקר הקבורה היא כפרה על איזה חסרון במעשיו, כמו כן יש להבין שהקבורה בא"י זה כפרה יותר גדולה על איזה חסרון במעשיו, שהרי זה דומה לנקבר תחת המזבח, וכפר אדמתו עמו, אבל זה שהיה רשע או בינוני או לא צדיק גמור לא תועיל לו הקבורה הזו כל עיקר, ולא חשוב אם קבורתו בא"י או בחו"ל, שלגבי בן אדם כזה הקבורה היא באמת לא כפרה בשבילו, ולכן כתב הרמב"ם שודאי מי שנקבר בא"י יש לו כפרה, אבל אינו דומה מחיים לאחר מיתה, אבל גדולי החכמים היו מוליכים

אותם לא"י אבל דוקא גדולי החכמים אבל לא סתם אינשי שבזמנינו. וממילא כל הני גדולים שהחליטו שאין כדאי להם להטריח את משפחתם ואת ב"ב ללכת לקבורם בא"י, היינו משום גודל ענוותנותם ומדותיהם לא העריכו את עצמם כלל כצדיק, אלא כבינוני, וממילא אין שום תכלית בקבורת ארץ ישראל. וזה ממש הביאור בפסקו של הגריא"ה, שצדיקים גדולים כדוגמת יעקב אבינו ויוסף הצדיק להם זה ראוי אבל לסתם אדם אין זה אלא יוהרא, והן הן הדברים.

ונמצא לפי דברינו שאין שום טעם או מקור בראשונים לסתם אינשי שיש איזה ענין ומעלה לקבור בא"י, אע"פ שבודאי מותר לעשות כן ואפילו למי שנקבר בחו"ל שיכול לפנות עצמותו לארץ ישראל, ובודאי יותר טוב למות בא"י ולהקבר בה, אבל כל זמן שאנחנו בגלות אין מקור לסתם אינשי לעשות כן, דהלא עיקר הטעם שעשו כן יעקב ויוסף היה בכדי לקשר את כלל ישראל למקור מחצבתם ומהמקום שבאו בכדי שבזמן שיבוא זמן הפקדון יהיה את מי לגאול ומי לפדות, וזה לא שייך בזה"ז, והטעמים שהביאו במדרש ורש"י הלא שתי הטעמים לא נוגעים לנו כלל, וטעם צער מחילות שהוא במדרש אפשר שהוא טעם אמיתי מצד עצמו אבל זה עומד נגד השיטה הסוברת שאסור לטמאות את הארץ, כלומר בודאי שזה טעם אבל מי יימר שמותר לעבור איסור מחמת זה, וטעם הרמב"ם כבר נתבאר שהוא רק לגדולי החכמים והצדיקים, ולכן לסתם אינשי אין מקום לזה, ונתבאר היטב פסק הגריא"ה ז"ל.

ומ"מ רוב פוסקי זמננו לא ס"ל כן להלכה, ולדעתם כל אחד שעושה כן זה נחשב דבר טוב בשבילו, שלמעשה הוא חונן את עפר הארץ שלא הספיק לעשות כן בחייו, ואפשר שהם סוברים שעכ"פ יש להם איזה כפרה אפילו אם אינן צדיקים גמורים, ולמעשה יעשה כל אחד כפי עצת רבותיו, וכפי המצב הפרטי שלו ואיך שזה מתאים עם טובת המשפחה ועוד ענינים כאלו.